

У К Р А І Н А

Жовтоводський міський суд Дніпропетровської області
52200 Україна, Дніпропетровська область, м. Жовті Води, вул. Маяковського, 129,
тел./факс (05652) 2-78-58, e-mail: inbox@gv.dp.court.gov.ua

**Узагальнення судової практики розгляду справ
«щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово
окупованій території»
Жовтоводським міським судом Дніпропетровської області за період 2018 рік**

Жовтоводський міським судом Дніпропетровської області на виконання заходів, передбачених планом роботи суду суддею Волчек Н.Ю. проведено узагальнення судової практики судового розгляду справ «щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території» за період 2018 року на основі даних статистичної звітності форми 1-ц.

Мета узагальнення – дослідження щодо застосування судом чинного законодавства при розгляді судових справ щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території, виявлення при цьому складних питань у судовій практиці та з'ясування можливих шляхів для їх вирішення.

Статтями 21, 22 Конституції України встановлено, що всі люди є рівними у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

Главою 3 Розділу 1 Цивільного кодексу України передбачено право кожної особи на захист цивільних прав та інтересів у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

Відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення, припинення правовідношення, відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Так, майнові права особи – це суб'єктивні права учасників правовідносин, які й пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням майном, а також тими матеріальними вимогами, які виникають з приводу розподілу і обміну майна.

Конституцією України передбачено систему майнових прав особи. Прикладом захищених законом майнових прав є права власника, який здійснює право господарського відання майном, зобов'язальні права (наприклад, відшкодування шкоди), спадкові права. Майнові права можуть виникати з приводу дій та інших юридичних фактів, передбачених цивільним законодавством, а також дій, які хоч і не передбачені законом, але на підставі загальних засад і змісту цивільного законодавства породжують цивільні права та обов'язки.

Особисті немайнові права виникають непомітно, діють постійно, не можуть бути припинені на підставі правочинів або інших юридичних дій. Вони належать кожній особі від народження або за законом і не мають економічного змісту. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно.

Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту

недоторканість, право на недоторканість житла, право на вільний вибір місця проживання і на свободу пересування та інші.

Зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя.

Отже, захист прав громадян, як майнових, так і немайнових, є важливим елементом у демократичному суспільстві.

Проте, внаслідок тяжкої ситуації, яка склалася в країні, непідконтрольні території на сході є найскладнішими з точки зору дотримання прав і свобод наших громадян.

Узагальнення судової практики проводилось на підставі незначної кількості матеріалів цивільних справ, розглянутих Жовтоводським міським судом Дніпропетровської області.

Так, Жовтоводським міським судом Дніпропетровської області розглядалися заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення, а саме про встановлення факту народження, смерті на тимчасово окупованій території України.

Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» будь-які органи, їх посадові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи створені у порядку, не передбаченому законом. Будь-який акт (документ), виданий цими органами є недійсним і не створює правових наслідків.

Особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України визначені статтею 317 ЦПК України.

Так, заява про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, може бути подана батьками, родичами, їхніми представниками або іншими законними представниками дитини до будь-якого суду за межами такої території України незалежно від місця проживання заявника; заява про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, може бути подана родичами померлого або їхніми представниками до суду за межами такої території України.

Справи про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, розглядаються невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду.

У рішенні про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, зокрема, мають бути зазначені встановлені судом дані про дату і місце народження особи, про її батьків.

Ухвалене судом рішення у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, підлягає негайному виконанню.

Рішення у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, може бути оскаржено в загальному порядку, встановленому цим Кодексом. Оскарження рішення не зупиняє його виконання. Разом з цим, копія судового рішення видається учасникам справи, негайно після проголошення такого рішення або невідкладно надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для державної реєстрації народження або смерті особи.

Упродовж 2018 року в провадженні Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області перебувало на розгляді 67 справ окремого провадження, з них справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення – 47 справи, тобто 70% від загальної кількості справ окремого провадження, які перебували в провадженні суду. Разом з цим, кількість розглянутих справ про встановлення фактів народження та смерті упродовж 2018 року становила 14 справ, що складає 29,8% усіх справ про встановлення фактів, що має юридичне значення, з них:

1) Справи за заявою про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України в кількості 4 справи.

2) Справи за заявою про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України в кількості 10 справ.

Під час проведення узагальнення розгляду Жовтководським міським судом Дніпропетровської області заяв про встановлення факту народження дитини та встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України встановлено, що загалом до суду із заявами про встановлення факту народження дитини звертаються батьки дітей, які народились на тимчасово окупованій території України. Із заявами про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України звертаються родичі померлих (онуки, рідні брати або сестри, діти тощо).

В судові засідання, у більшості випадків, заявники та представники заінтересованої особи не з'являються, надавши письмові заяви про повне підтримання заявлених вимог та повне їх визнання відповідно, на підставі яких суд ухвалює вмотивоване рішення. Реєстрація зазначених заяв проводиться через канцелярію суду та негайно передається головному у справі судді.

Під час вирішення питання щодо оцінки доказів у справах про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України судом береться до уваги Консультативний висновок Міжнародного суду (ООН) у справі Намібії, так званого «намібійського винятку», який є винятком із загального принципу щодо недійсності актів, у тому числі нормативних актів, які видані владою не визнаного на міжнародному рівні державного утворення. Зазначений виняток полягає в тому, що не можуть визнаватися недійсними всі документи, видані на окупованій території, оскільки це може зашкодити правам мешканців такої території. Так, недійсність не може застосовуватись до таких дій, як, наприклад, реєстрація народжень, смертей і шлюбів, невизнання яких може завдати шкоди лише особам, які проживають на такій території. Європейський суд з прав людини зазначає, що, виходячи з інтересів мешканців, що проживають на окупованій території, треті держави та міжнародні організації, особливо суди, не можуть ігнорувати дії фактично існуючих на такій території органів влади, так як це б означало цілковите нехтування всіма правами мешканців цієї території та позбавлення їх наймінімальніших прав, що їм належать (справа «Кіпр проти Туреччини»). Таким чином, під час вирішення питання про задоволення заявлених вимог, із урахуванням практики Європейського суду з прав людини, яка відповідно до українського законодавства має застосовуватись судами при розгляді справ як джерело права, судом беруться до уваги документи, видані органами та установами, що знаходяться на тимчасово окупованій території України, зокрема медичні довідки та свідоцтва видані установами охорони здоров'я, розташованими на тимчасово окупованій території України.

Отже, судами на підставі доказів, які свідчать про те, що дійсно для проведення державної реєстрації народження дитини є об'єктивні перешкоди, правильно вирішують дані справи окремого провадження та постановляють рішення про задоволення заяв про встановлення фактів народження.

Упродовж 2018 року Жовтководським міським судом Дніпропетровської області розглянуто 3 справи із винесенням рішення про задоволення заявлених вимог та встановлення факту народження дитини; 7 справ із винесенням рішення про задоволення заявлених вимог та встановлення факту смерті особи; повернуто 1 заяву про встановлення факту народження дитини та 3 заяви про встановлення факту смерті особи.

На виконання вимог ч.2 ст.317 ЦПК України справи про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України Жовтководським міським судом Дніпропетровської області розглядаються невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду.

Так, всі 14 справ розглянуто (негайно) не пізніше наступного дня після надходження справи до суду.

Висновки:

Провівши узагальнення судової практики Жовтководського міського суду Дніпропетровської області розгляду справ про встановлення фактів народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України упродовж 2018 року можна зробити наступні висновки:

1. Під час розгляду справ про встановлення фактів народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України у суддів Жовтководського міського суду Дніпропетровської області не виникало проблем під час застосування матеріального та процесуального права.
2. Розгляд справ про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України Жовтководського міського суду Дніпропетровської області розглядаються невідкладно з моменту надходження відповідної заяви до суду.